

Filosofie a mýtus

Patočka (viz 7915, Péče o duši II, s. 192) říká, že „existuje *mytický rámeček* řecké filosofie“, a vykládá to ovšem způsobem, který já v celém rozsahu (a především v tom důrazu na „vyjevování“, „vyvstávání do odhalenosti“) pochopitelně neberu. Ale je to přinejmenším pro každého – podobně jako to byla i pro mne – příležitost a inspirace o tom vážně uvažovat a tázat se, co z toho mýtu ve filosofii (a já bych dodal: také ve vědách) i nadále zbylo a možná dodnes zbývá. Mně zatím stačí, když mohu poukázat na to, jak velká úloha se připisuje „zákonitostem“, tj. tomu, co se všude uprostřed nejrozmanitějších (někdy dokonce jakoby chaotických) proměn vždy znovu opakuje; zejména v přírodních vědách je nápadné, do jaké míry se za významnou považuje možnost, že výsledek experimentu může být kýmkoli na světě – za předpokladu dodržení stejných postupů a stejného materiálu – zopakován, a to se stejným výsledkem. To je ovšem je výsledek vcelku povrchního srovnávání; ale odkud to pramení a čím se to stále udržuje? Je zřejmé, že tu musíme velmi obezřetně revidovat to, jak se běžně chápe mýtus i filosofie, event. i věda: opakování experimentálních postupů nelze jednoduše degradovat na mytické návraty k archetypům, neboť v obojím je i něco pozitivního, nejen problematického nebo negativního, a v obojím provedení vždy něco jiného. Avšak jedno by mělo být zřejmé a přesvědčivé: cílem návratů a opakování ve světě mýtu bylo čelit ohrožení, které nás může přepadnout nečekaně a způsobit naše ztroskotání (jen bozi a heroové se mohou odvážit něčeho nového a neslýchaného, a i ti za to někdy musí pykat). Naproti tomu hromadění věcných znalostí a sledování zákonitého řádu dokonce i v přírodovědě může být interpretováno tak, že vlastně hlavní pozornost je stále upírána k tomu, co se onomu uspořádávání znalostí a vědomostí stále nějak vzpírá. Je tu proto možnost dvojího zasílení: buď to, co se vzpírá řádu, chceme nějakému lepšímu řádu přece jenom znovu podrobit – anebo konečně chceme najít něco vskutku jedinečného, o čem můžeme nabýt jistoty, že se to stále a trapně neopakuje, ale že to představuje opravdovou novinku. Jinak řečeno: že hlavním cílem poznání není koničt u přesných vědomostí o tom, co tu už je, nýbrž že to vše je jen jakási metoda, jak posléze dospět k rozpoznání toho, co tu ještě nebylo a co je ryzím způsobem nové. Zdá se tedy, že opravdové překonání mýtu a mytičnosti spočívá v tomto nadějném upírání veškeré pozornosti k tomu, co teprve přichází a co nepřichází prostě stále znovu a dokola.

(Písek, 080317-2.)